

2. DRET DE LA INFORMACIÓ I DEONTOLOGIA PROFESSIONAL

2.1. Dret de la Informació

2.2. Deontologia professional

2.1. DRET DE LA INFORMACIÓ

- Recollit a la Constitució Espanyola, en el capítol I, dedicat als **Drets i deures fonamentals**,
- a l'**Art. 20.1** es reconeix i protegeix el dret a
 - **d)** “comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió.

La llei regularà el dret a la **clàusula de consciència** i el **secret professional** en l'exercici d'aquestes llibertats.

http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.html

Clàusula de consciència

- Dret a negar-se a escriure o difondre informacions que entren en conflicte amb l'ordenament constitucional o amb l'ètica professional.
- Llei orgànica 2/1997

Clàusula de consciència

- **La llei es basa en la consideració**
 - del **periodista** com a agent social de la informació que desenvolupa la seua tasca de manera **responsable**
 - i
 - que les **empreses** –públiques o privades- participen en **l'exercici d'un dret constitucional**, condició necessària per a l'existència de la **democràcia**

La portada de mañana

ACCEDER >

⌕ Entrevista - Salvador Illa: "No es necesario confinar Madrid, si se adoptan medidas"

⌕ Isaac Cuende, el repartidor que ganó a Glovo en el Supremo

⌕ Opinión - Elisa Beni

La Federación de Asociaciones de Periodistas critica a la TVG por obligar a sus profesionales a vestir luto

La entidad considera que la orden de la dirección del canal público es "identificar la imagen de sus periodistas con postulados defendidos por PP y VOX"

La Federación de Asociaciones de Periodistas de España (FAPE) ha emitido un comunicado en que recuerda a los profesionales de la Televisión de Galicia la posibilidad de "ejercer la cláusula de conciencia" respecto a la orden de la dirección **de que sus presentadores vistan luto por las personas muertas de coronavirus**. "Es una norma totalmente inadecuada y ajena a la independencia de criterio libre de los periodistas", señala. La Xunta ha declarado todo el mes de mayo de luto oficial.

Clàusula de consciència

- Garantia del treball independent i ètic: protecció del periodista front a l'empresa informativa
- **Restriccions:** “La clàusula no puede entenderse como una discrepancia caprichosa (...) sino **una discrepancia trascendente** que tenga que ver con la **ética del periodismo**” (H. Aznar, 1998).
- Cal **mecanismes d'autoregulació** que complementen i reforcen, per a ser efectiva

Artículo 1

La cláusula de conciencia es un derecho constitucional de los profesionales de la información que tiene por objeto garantizar la independencia en el desempeño de su función profesional.

Artículo 2

1. En virtud de la cláusula de conciencia los profesionales de la información tienen derecho a solicitar la rescisión de su relación jurídica con la empresa de comunicación en que trabajen:

a) Cuando en el medio de comunicación con el que estén vinculados laboralmente se produzca un cambio sustancial de orientación informativa o línea ideológica.

b) Cuando la empresa les traslade a otro medio del mismo grupo que por su género o línea suponga una ruptura patente con la orientación profesional del informador.

2. El ejercicio de este derecho dará lugar a una indemnización, que no será inferior a la pactada contractualmente o, en su defecto, a la establecida por la Ley para el despido improcedente.

Artículo 3

Los profesionales de la información podrán negarse, motivadamente, a participar en la elaboración de informaciones contrarias a los principios éticos de la comunicación, sin que ello pueda suponer sanción o perjuicio.

 [Aula virtual:
Clàusula de consciència]

Clàusula de consciència

- **Problema**
- **Dificultats per a demostrar un canvi en la línia editorial o ideològica d'un mitjà o en quina mesura un canvi en les condicions de treball perjudica l'orientació professional del periodista o l'elaboració d'una informació va contra els principis ètics del periodisme**
- Opció de resolució habitual

[RECURRE A LA 'CLÁUSULA DE CONCIENCIA'](#)

David Jiménez demanda a Unidad Editorial por las presiones editoriales de Galiano

El ex director de El Mundo, David Jiménez, presentó este miércoles una demanda por su fulgurante cese el pasado 25 de mayo y solicitó la nulidad del despido

02/06/2016 05:00 - ACTUALIZADO: 02/06/2016 22:05

El ex director de 'El Mundo' **David Jiménez** presentó este miércoles una demanda por su **fulgurante cese** el pasado 25 de mayo y solicitó la nulidad del despido, alegando que durante el año que se mantuvo en el cargo se produjo "una vulneración de los derechos fundamentales y **de la cláusula de conciencia** por parte de **Antonio Fernández-Galiano Campos**, presidente de Unidad Editorial", según dicta el escrito presentado por sus abogados.

La mención a la cláusula de conciencia en la demanda estaría haciendo referencia a las presuntas presiones ejercidas por Galiano sobre Jiménez para **determinar la línea editorial del periódico** y favorecer sus intereses, lo que habría provocado un desencuentro entre ambos que **se intensificó en los últimos meses**, a raíz del ERE presentado por la empresa y del motín que se produjo como consecuencia en la redacción de 'El Mundo'.

En términos jurídicos, la cláusula de conciencia es un derecho constitucional de los profesionales de la información que tiene como objeto **garantizar la independencia** en el desempeño de su función profesional. El acto de conciliación entre Jiménez y la empresa ha sido fijado para este mes de junio y el exdirector, uno de los últimos altos cargos de la redacción en enterarse de su propio despido, se enfrenta de manera frontal a la empresa para la que trabajó desde el inicio de su carrera.

Secret professional

- Dret dels periodistes a mantindre en secret la confidencialitat de les fonts informatives quan ho demanen o si suposa un dany per a aquestes.
- Falta regular-ho per llei

Secret professional

- **L'interés públic de la notícia** justifica la difusió, que preval sobre la identitat del confident
- Protegeix per damunt de tot el **dret a la informació**: en determinades circumstàncies no es podria fer pública sense unes garanties cap a les fonts, p.e. fonts confidencials en casos de corrupció
- **Objectiu**: donar **garanties jurídiques** que assegurin l'anonimat de la font i eviten possibles represàlies després d'haver desvelat la informació.
- Aquesta exigència posa en joc la **credibilitat** de la font informativa.

Secret professional

- Permet als periodistes **excusar-se** de l'obligació de **declarar** davant l'Administració, el Parlament, l'empresa o qualsevol altre òrgan judicial sobre la identitat de la seua font.
 - No eximeix al periodista d'assistir als jutjats si el citen, **però en sala, podrà negar-se a revelar les dades que identifiquin l'origen de la seva font.**
- Diverses aproximacions: Països com els EUA, Gran Bretanya, França o Bèlgica neguen aquest dret, mentre que d'altres com Suècia, Suïssa, Alemanya o Àustria el reconeixen

- Els drets reconeguts en la Constitució estan inclosos en altres textos internacionals previs:
- **Declaració dels Drets Humans (1948)**
 - **art. 19.** Dret de tot individu a la llibertat d'informació i opinió i a no ser molestat en l'exercici d'elles.
- **Pacte internacional dels Drets Civils i Polítics (1966)**
 - **art. 10.** Recull els drets anteriors però adverteix que l'exercici d'aquestes llibertats comporta deures i responsabilitats i està sotmés a restriccions i sancions.

Límits al dret fonamental

- Quins continguts protegeix la Constitució?
 - Opinions no injurioses i informació veraç
- **Art. 20.4** de la Constitució: **limita** l'exercici d'aquests drets al respecte d'altres drets fonamentals,
 - especialment, el dret a l'honor, la intimitat, la pròpia imatge i la protecció de la joventut i la infantesa.

Límits al dret fonamental

- Prohibicions per extralimitació o infracció de les regles
- Tipifica dos **delictes** (Codi Penal):
- **Injúries**: Art. 208. “Es injuria la acció o expresió que lesionan la dignidad de otra persona, menoscabando su fama o atentando contra su propia estimación”: es refereix a **paraules o actes** que poden **perjudicar el crèdit, imatge, dignitat i honor d’altre**, excepte quan es prove la veracitat del fet imputat (ofensa contra l’honor) (Azurmendi, 1997)
- **Calúmnies**: Art. 205. “Es calumnia la imputación de un delito hecho **con conocimiento de su falsedad** o temerario desprecio hacia la verdad” (Azurmendi, 1997).

EL CONFIDENCIAL Y MONCLOA.COM

Garzón anuncia querrelas por injurias y calumnias contra periodistas y medios

EFE - Martes, 2 de Octubre de 2018 - Actualizado a las 13:12h

¡comenta!

Twitter

Me gusta 0

Compartir

Baltasar Garzón. (EFE)

El exjuez Baltasar Garzón tiene intención de querellarse por injurias y calumnias contra periodistas y responsables de El Confidencial y Moncloa.com, a los que insta a reconocer que han cometido "hechos constitutivos de delito contra su honor".

El Confidencial fue el medio que publicó que la Audiencia Nacional investigaba una presunta cita entre el excomisario José Manuel Villarejo y la actual ministra de Defensa, Dolores Delgado, y Moncloa.com difundió audios grabados en una comida que compartieron ambos con el propio Garzón en 2009.

2.2. DEONTOLOGIA PROFESSIONAL

Deontologia. Cronologia

- Primer codi deontològic: EEUU
 - Assoc. Editors Kansas (1910); periodistes (1926)
- Europa: Sindicat Nacional de Periodistes de França (1918)
- Codi de la Federació Internacional de Periodistes (1954)
- Col·legi de Periodistes de Catalunya (1992), adaptat per la FAPE (1993)

Què és la deontologia?

- ‘Estudi o ciència del que és convenient’
- Part de l’ètica que tracta dels **deures i principis** que afecten a una **professió**.
- S’aplica a l’àmbit moral: **ètica dels deures pràctics**, comportaments professionals que no estan regulats jurídicament

Responsabilitat social

- Diverses **denominacions** per a un mateix concepte:
- Autoregulació, deontologia, ètica periodística,
- responsabilitat social, rendició de comptes [*accountability*: respon de les conseqüències]
- Els mitjans tenen diversos instruments de **rendició de comptes**:
“qualsevol dels **instruments no estatals** que fan als mitjans **responsables** davant del públic” (Bertrand, 2000)

Mecanismes de responsabilitat social

- **Rendició de comptes** implica que els autors/es de la informació es fan **responsables de la qualitat i de les conseqüències** d'allò que publiquen, tenint en compte els efectes en la societat” (McQuail, 2003: 19).
- **Per què autoregulació?**
- Important a mesura que mitjans i periodistes han pres **consciència de la pèrdua de credibilitat** en la societat, que representa el seu principal valor de legitimitació (Kovach i Rosenstiel, 2003).

- Implica que mitjans i professionals han de prendre consciència de la **necessitat d'actuar de manera responsable**, dels límits que no es poden superar en **l'obtenció** de la informació
 - **Escàndols com el del *News of the world* [que el va obligar a tancar]**
 - amb la **gravació sistemàtica de converses i el hackeig** (2011) de telèfons per part del setmanari sensacionalista britànic, posen de manifest la necessitat de **vetllar per l'autoregulació professional**, la transparència i la rendició de comptes a la societat.
- I també de ser **transparentes** sobre la seua presa de decisions.

Instrumentes de responsabilitat per a la professió

- 1) Diferenciar entre fets i opinions
- 2) Difondre només informació fonamentada
 - evitar dades enganyoses o imprecises que lesionen la dignitat dels implicats o provoquen descrèdit
- 3) Rectificar amb diligència i amb el tractament adequat les informacions falses
- 4) Utilitzar mètodes dignes i lícits per a obtenir informació
- 5) Respectar l'off the record quan haja estat invocat expressament
 - la informació que ens dóna una font apelant a *l'off the record* ni es pot publicar ni molt menys se li pot atribuir.

Codis deontològics. Continguts fonamentals

- 6) Reconéixer el dret de les persones individuals o jurídiques a no oferir informació ni respondre a preguntes.
- 7) No acceptar gratificacions o retribucions
- 8) Respectar el dret a la intimitat i imatge
- 9) Observar la presumpció d'innocència en procediments en curs
- 10) Especial tacte amb notícies de menors
- 11) Responsabilitat en informacions i opinions que puguin suscitar discriminació per raó de raça, sexe, creença o procedència social i cultural o inciten a l'ús de la violència.

**Instrumentes de responsabilitat
creats pel mitjà**

MECANISMES interns: Estatut de redacció d'un mdc

- Acord entre periodistes i empresa per a
 - Crear vies de **participació** i comunicació sobre la **línia informativa**
 - No tracta demandes sindicals i laborals
- **ÒRGAN**: Comité de redacció
 - Elegits per la redacció entre els components
 - Interlocutor reconegut amb la direcció, amb reunions periòdiques (queixes, suggerències i demandes professionals)
 - Transmet l'opinió sobre nomenament de càrrecs (no vinculant)

ESTATUTO DE INFORMACIÓN DE LA CORPORACIÓN RTVE

Participación en los consejos de informativos

art. 29. Los profesionales de la información audiovisual participan en el control interno y en la defensa de la independencia profesional y la promoción de la independencia editorial mediante su representación en los consejos de informativos, a través de las competencias que éstos tienen atribuidas de informar sobre la línea editorial, la programación informativa y el nombramiento de los directores de los servicios informativos de las sociedades de la Corporación.

Almudena Ariza renuncia a ser directora de Informativos al no contar “con un respaldo mayoritario”

MEDIOS | 16 DICIEMBRE 2019

Almudena Ariza ha renunciado a asumir la dirección de los Servicios Informativos de Televisión Española (TVE) después de que sus compañeros votaran su idoneidad para el cargo. Aunque los trabajadores habían respaldado su nombramiento, la periodista ha decidido no aceptar el puesto para el que había sido propuesta por Enric Hernández ante la baja participación.

La participación en el referéndum no vinculante había alcanzado los 498 votos cuando el censo fue del 46,11%. De ellos, 117 en contra (23,4%) y 73

o interno que se ve obligada a
s suficientes para llevar a cabo
os semanas después de haber
r de Información y Actualidad
do se sometió al mismo

La Redacción discrepa del editorial sobre el Che

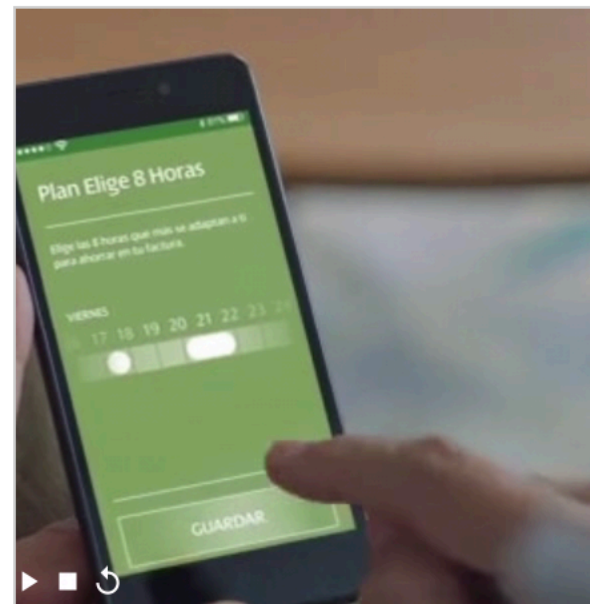
EL PAÍS

18 OCT 2007

La Redacción de EL PAÍS quiere mostrar su disconformidad con el editorial titulado *Caudillo Guevara*, publicado el pasado día 10 de octubre. Más de dos tercios de los redactores (250) consideran que el texto publicado no abordaba en su totalidad la figura de un personaje como el *Che* Guevara que, con sus luces y sus sombras, es lo suficientemente compleja para haberla tratado como si no hubiera una escala de grises.

El Estatuto de la Redacción contempla la posibilidad de discrepar de un editorial siempre que se logren reunir las firmas necesarias, que cifra en un mínimo de dos tercios de los redactores. En ejercicio de este mecanismo de transparencia y democracia interna, único en la prensa española, se ha habilitado este espacio para dejar testimonio de nuestra discrepancia.

* Este artículo apareció en la edición impresa del Jueves, 18 de octubre de 2007

Plan Elige 8 Horas.

MECANISMES Interns: Defensor/a del lector/a (ombudsman)

- **Objectiu:** atendre les queixes de l'audiència relatives a la qualitat i ètica
- Intervenció destinada a **promoure la confiança i credibilitat**
- Es concreta en la recollida, la **investigació de les queixes** i la **resposta** a les mateixes, sovint a través de columnes específiques o espais radiofònics o televisius (*El defensor contesta*, en RTVE)
- **Altres:** Mediació per a donar a conèixer les característiques del treball periodístic, corregir els errors, publicar les conclusions dels casos més significatius, i de manera genèrica, actuar com a supervisor en l'autoregulació dels professionals

**Instrumente de responsabilitat
externs als mitjans**

MECANISMES Externs: Consells de la informació/Prensa

- Organisme independent, integrat i reconegut per professionals dels mdc
- Estudia **queixes** sobre l'actuació i emet **resolucions** de tipus deontològic
- **Objectiu:** vetllar per la qualitat de la informació i la llibertat d'expressió.
- Mesura preventiva per a evitar regulacions governamentals
- Entitat pionera a Gran Bretanya: General Council of the Press (1953)
[actualmente Independent Press Standards Organisation (IPSO)]
 - Alliance of Independent Press Councils of Europe (AIPCE):
<http://www.aipce.net/whatIsAPressCouncil.html>

MECANISMES Externs: Consells de la informació/Prensa

- **Consell de la Informació de Catalunya (CIC)**, vinculat al Col·legi de Periodistes de Catalunya per a vetllar pel compliment dels principis ètics inclosos en el Codi Deontològic.
- Al tractar-se d'un instrument de la professió, les recomanacions són de caràcter moral.
- LA **FAPE** compta amb la Comissió d'Arbitratge, queixes i deontologia

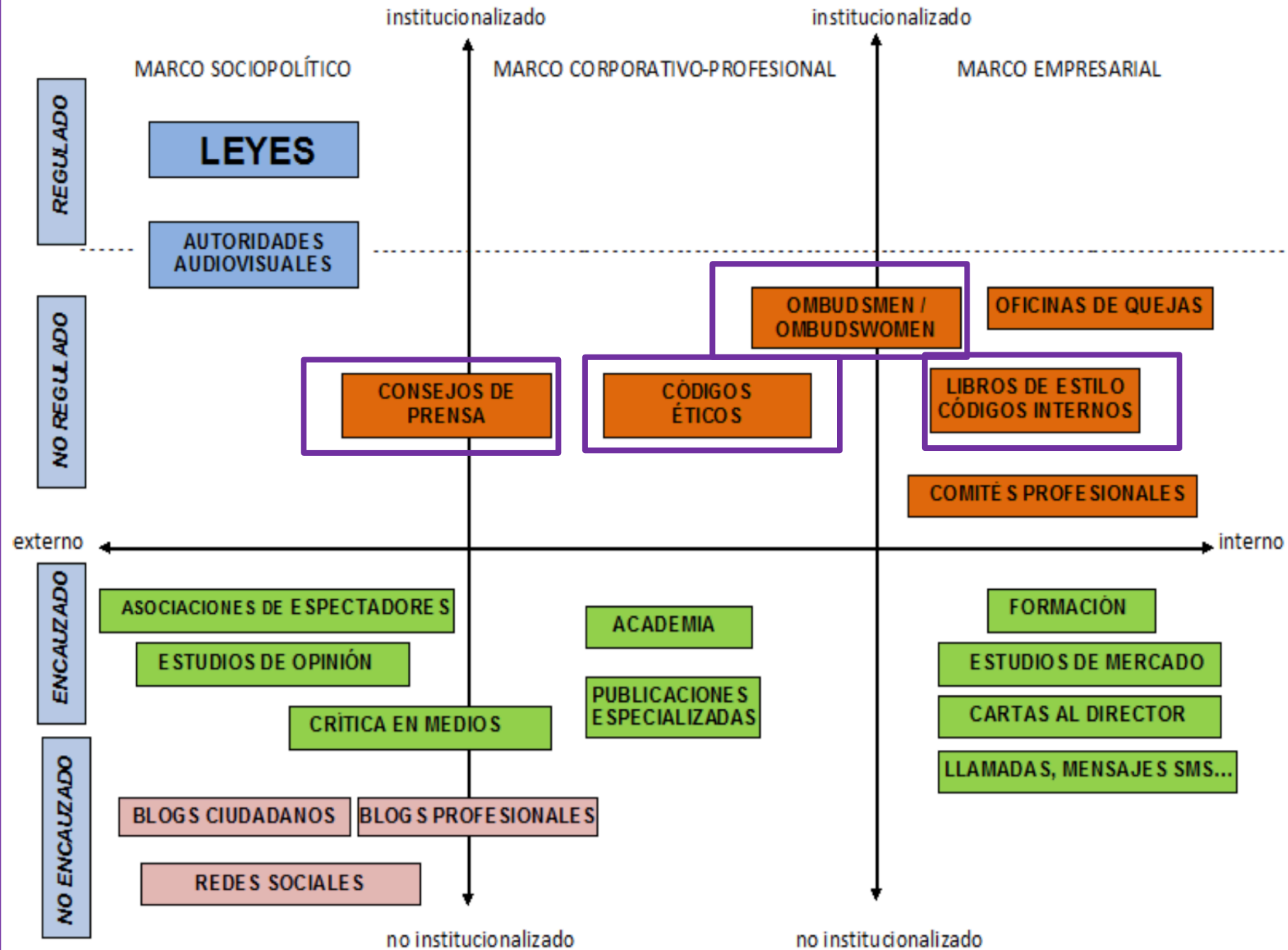

Mecanismes de responsabilitat social

- Existeixen diversos **mecanismes** i els autors han oferit varies classificacions
- Alsius et al. (2013) amplien i diferencien entre
- **marc sociopolític, corporatiu i empresarial,**
- així com el grau de regulació o organització **[veure quadre]**

Mecanismes de responsabilitat social

(Alsius et al., 2013)

Anàlisi dels mecanismes d'autoregulació

Funcions

- Reconeixement públic de la dimensió ètica de la professió
- Reforçar el servei a la societat
- Millora del prestigi professional
- Defensa front a pressions externes
- Concreten normes i obligacions
- Foment de la qualitat

Crítiques i debat

- Massa generals i imprecisos
- Escassa efectivitat
 - manca de mecanismes sancionadors
- Caràcter reduccionista i individualista
 - Com si tota la qüestió ètica es reduïra a les obligacions als professionals

Per a seguir...

La Fundació Nuevo Periodismo Iberoamericano inclou la secció Ética Segura, iniciada pel professor i periodista Darío Restrepo sobre qüestions ètiques d'actualitat:

En alianza con

Bancolombia sura

Sobre la red Noticias Consultorio Ético Debate Recursos Entrevistas Quizes Blogs

Google Búsqueda por: Instagram Twitter Facebook

¿Hace falta que los medios resalten más las noticias positivas? | Tuitdebate

Estableciendo límites: tips para periodistas acosadas sexualmente por sus jefes o compañeros

Consultorio Ético
con Javier Darío Restrepo

<https://fundaciongabo.org/es/keywords/red-etica>

Mecanismes de responsabilitat social

- Existeixen diversos mecanismes i els autors han oferit varies classificacions en funció
 - del **nivell d'institucionalització** i entre **instruments** vinculats a **l'interior i fora de la professió** periodística (Fengler, Eberwein & Leppik-Bork, 2011) [**veure quadre**]

Mecanismes de responsabilitat social

(Fengler, Eberwein & Leppik-Bork, 2011)

